№ 85 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 28

1888

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 28 № 85

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
Խուրջանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նուխու հայ կանայք. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիւրքիայից և Թիւրքաց Հայաստանից. Քաղուածքներ Կ. Պոլսի հայոց լրագիրներից. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Շվէյցարիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի փորձ մեր մշակների հարցի ուսումնասիրութեան.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԽՈՒ ՀԱՅ ԿԱՆԱՅՔ

Նուխեցի կինը, որը ընդհանրապէս գլուխ իրան քաշված պահել, ըստ երևոյթին համեստ է և սաստիկ ամօթխած, իսկապէս հակառակ պատկեր է ներկայացնում տանը, ընտանեկան շրջանում։ Այն կինը, որը փողոցում տղամարդ տեսած ժամանակ գլխի փաթաթանը երկու թիզ քաշում է, երեսը ծածկում, օտար մարդ տեսած ժամանակ երեսը շուռ է տալիս, թիկունքն է դարձնում, նոյն ամօթխած կինը սանձարձակ և յանդուգն է տան չորս պատերում, իր սահմանափակ ասպարիզում. այդտեղ նա աւելի քան ազատ է զգում իրան, նա քաջագործ է և արկածախնդիր։ Այս դերը աւելի յատուկ է մանաւանդ այրի կանանց, որոնք ազատ են վերահսկողութիւնից։ Որբերի տէր այրի կինը, դէս ու դէն բան անելով է պարապում և, ի հարկէ, շարունակ իրան յարմար գործ չէ գտնում և այս պատճառով էլ յաճախ նեղութիւնների է ենթակայ լինում. բայց այնու ամենայնիւ, թէկուզ որքան նեղութեան մէջ լինի, նա իր սովորական կերուխումը, ապրուստը պիտի ունենայ, ինչ միջոցով ուզում է լինի... Նուխեցի հայ կինը մի օր որ թէյ չը խմի, կը մեռնի...

Ինչ տեսակ անմխիթարելի դրութեան մէջ էլ որ գտնվելու լինի նուխեցի հայ կինը, նա, այնու ամենայնիւ, նոյն զուռը, մեծապահանջ և փարթամ տանտիկին է։

Նուխում, ինչպէս յայտնի է, վերջին ժամանակները բազմացել են այլ և այլ գործարաններ,— և այդ գործարանները կործանարար ներգործութիւն են ունեցել հայ կնոջ բարոյական զարգացման վրայ։

Եւ զարմանալի բան։ Նուխում աղախինների սով է. որքան ձեռնտու պայմաններ առաջարկելու լինէք, հազիւ թէ կարողանաք հայ կին թէ աղջիկ գտնել, որը համաձայնվի աղախին լինել, չը նայելով որ տանեակներով, հարիւրներով կարելի է թւել այնպիսի ընտանիքներ, որոնք ցամաք հացի անգամ կարօտ են։ Դուք առաջարկում էք ամսական 6—7 րուբլի, ուտելիք և հանդերձ՝ ձեզ մօտ աղախնի պաշտօնով մտնելու,—ոչ մի կին, կամ աղջիկ չի գայ, աղախին չի դառնայ, կարհամարհի այդ առաջարկութիւնը,—իսկ օրական 15, շատ շատ 20 կոպէկ վարձով և իրանց հացով ուրախութեամբ գնում են գործարաններում են բանում։ Ընտանիքում աղախին լինելը հայ կինը կարհամարհի, իր համար ստորութիւն կը համարի, այն ինչ օրական երկու անգամ վերստաչափ տարածութիւն անցնելը, ամեն տեսակ թուրք, հայ կամ ուրիշ բանւորների հետ անընդհատ շփվելը, խօսելը, հաշիւ տալն ու առնելը,—այդ ոչինչ, այդ կարելի է, այդ աննամուսութիւն չէ...

Մի 14—15 տարեկան աղջկան ծնողները թոյլ չեն տալիս, որ ազգականների մօտ անգամ մենակ, ազատ գնալ ու գալ ունենայ, առարկելով թէ այդ հարևանների մէջ երիտասարդներ կան. երկու հարևանների, համարեա միասին մեծացած տղայքն ու աղջկան արգելում են միմեանց հետ պարզ խօսել, միմեանց համարձակ նայել,—այն ինչ նոյն 14—15 տարեկան համեստ երևացող աղջիկը առաւօտեան $4^1/_2$ ժամից սկսած մինչև երեկոյեան 7 ժամը գործարանում կանգնած 16—20 տարեկան ամեն տեսակ ազգերին պատկանող երիտասարդների կողքին, թել է յետ տալիս, բանում է, ու լսում է ամեն տեսակ խօսակցութիւններ... Հարևանի որդու հետ մի բառ չարտասանող «համեստ» աղջիկը, նայելի ժպիտներ է արձակում կողքին կանգնած հայ կամ թուրք պաշտօնակից բանւորի արած անվայել սրախօսութիւնների, պատմած անվայել առակների ժամանակ...

Այդ էլ մեր կեանքի տարօրինակ գծերից մէկը, այդ էլ մեր հայ հասարակութեան մէջ տիրապետող զարմանալի հակասութիւններից մէկը, որի վրայ հրաւիրում ենք մեր մամուլի ուշադրութիւնը։

Ն. Դ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս օրերս մի արտասովոր պսակ կատարվեց Թիֆլիսում. Ջիգրաշէն եկեղեցում, Սարգիս քահանայ Աղաջանեանցի միջնորդութեամբ, անցեալ շաբաթում, մի 13 տարեկան աղջկան պսակեցին մի 60 տարեկան ծերունու հետ։

—

Ուզուն-Աղաջը է [illegible] [illegible]ում են հետևեալը. «Բուխարացիները, տէկինցիները, խիվացիները և Միջին-Ասիայի միացած ժողովուրդները շարունակում են երկաթուղով Ուզուն-Ադա գալ և բերել իրանց ապրանքները։ Երկաթուղու շնորհով Սամարկանդից եւս մեծ քանակութեամբ ապրանքներ են բերվում. Նիժնայի տօնավաճառն ապրանքներ ուղարկող մարդիկ իրանք եւս շտապում են այնտեղ գնալ։ Խուրջանչիւր շոգենաւով բեռները ուղղակի Աստրախան են ուղարկվում. Յուլիսի 16-ին և 17-ին Աստրախան է ուղարկված «Российское Общ.» ընկերութեան գործակալի անունով հետևեալ ապրանքները՝ 385 տոպրակ ոչխարի բուրդ, 62 տ. ուղտի բուրդ, 121 տ. բամբակ, 57 տ. գառնամորթեր, 130 տ. մաքիի մորթեր, 21 տ. գորգեր, 282 պուդ կարմիր պղինձ, 1 տ. ապրեշումի գործուածներ, 1 տ. գինի և այլն։ Գինին փորձի համար է ուղարկվում, և եթէ կը յայտնվի, որ լաւ յատկութիւն ունի, կարելի է յուսալ, որ մօտիկ ապագայում անդրկովկասեան երկիրը կուղարկէ ձեզ, կովկասցիներիդ, գինի։ Դուք ծիծաղում էք, իսկ ես հաւատացած եմ, որ այդ այդպէս կը լինի, և մեր գինին լաւը կը լինի ձեր անպիտան գինուց, որը այժմ մենք ստիպված ենք խմում, և վճարում ենք ահագին փողեր։ Ցաւն այն է, որ մենք ձեռնարկողներ չունենք։ Ձեռնարկողներ հօ չէ կարելի անուանել այն բազմաթիւ բաղդախնդիրներին հրէաներից և հայերից, որոնց դէմքիցն է գալ, պոկել և գնալ, կրկին էժան և հեշտ աւարի ետևից գնալու համար։ Ահա ընդարձակ ասպարէզ նրանց գործունէութեան համար. շուտով նրանք կը կարողանան կողոպտել այդ անապատների կիսավայրենի զաւակներին։ Այս տարի Միջին Ասիայից և անդր-[illegible] ապրանքների

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՓՈՐՁ ՄԵՐ ՄՇԱԿՆԵՐԻ ՀԱՐՑԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

—

Երբ մեր երկրի 20—55 տարեկան տղամարդիկ թողնում են մեր երկիրը և հեռանում, դա, ի հարկէ, մեր կեանքի վրայ առանց ազդեցութեան չէ մնում։ Դա է գլխաւոր պատճառներից մէկը, որ հայերը թւով չեն աճում, և եթէ չեմ սխալվում, նուազում են։ Հայ ժողովրդից հեռանում են այն անդամները, որոնք ընդունակ են ծնելու, և այն հասակում, երբ տալիս են ամենաառողջ զաւակներ։ Գնացողներից մեծ մասը ամուսնացած են լինում և պանդխտութեան մէջ չեն պսակվում։ Այսպէս նա իր երիտասարդական թարմ ոյժերը փչացնում է օտարութեան մէջ առանց ազգի համար զաւակներ ստեղծելու, և բացի այն, որ նա ինքը կորչում է ազգի աճման համար, նա իր հետ անօգուտ է դարձնում և մի անձ իգական սեռից, որովհետև յայտնի է, որ ամեն մի երկրում սեռերի քանակութիւնը միմեանց շատ մօտ է լինում։ Արանով է մասամբ բացատրվում և այն երևոյթը, որ հայ աղջիկները շատ անգամ փախչում են թիւրքերի և քիւրդերի հետ, որ մեր ժողովրդական գրականութեան մէջ կան բազմաթիւ ասացուածներ պառաւ աղջիկների մասին *)։ Նոյնպէս անօգուտ է լինում ազգի աճման համար և պսակված պանդխտութիւն գնացողը։ Նա երբեմն մինչև 20 տարի անցկացնելով օտարութեան մէջ, հասկանալի է, որ աւելի սակաւ է ծնում, քան կարող էր։ Յաճախ նա մի որ և է ախտի ենթարկվելով, երկար ժամանակ կամ բոլորովին իր տունը չէ կարողանում վերադառնալ, իսկ եթէ վերադառնում է՝ վարակում է իր կնոջը *), ստեղծում է հիւանդ սերունդ, որը պէտք է ազգի համար կորած և վնասաբեր համարել։ Բացի հայի սակաւանալու պատճառներից մէկը դառնալը, մշակների պանդխտութիւն գնալը թուլացնում է ազգին մեր երկրում թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։ Առանց ամուսին մնացած կինը դառնում է դիւրագրգիռ, ծոյլ, չէ վարվում ընտանիքի միւս անդամների հետ։ Երկրի հողերը մեծ մասամբ մնում են առանց մշակելու, մշակութիւնը (կուլտուրան) յետ է մղվում և այլն։ Վերջապէս յայտնի է, որ ամեն մի համայնք այն ժամանակ կարող է առաջադիմել, երբ օգտվում է իրան ստեղծող բոլոր ոյժերից. օրինակ, յայտնի սերնդի մէջ այս ինչ համայնքում պէտք է լինեն մարդիկ վարչական ընդունակութիւններով, բանաստեղծական ոգով, քաջ սրտով և այլն, և սրանք թէ պաշտպանում են համայնքը, թէ նպաստում են նրա առաջադիմութեանը։ Բայց երբ այս ընդունակութիւնների տէր մարդիկ թողնեն իրանց հայրենիքը, գնան պանդխտութիւն, համայնքը կը զրկվի դրանցից, ուրեմն կը սպառվին համայնքին բնութիւնից տուած ոյժերը և նա աստիճանաբար թուլանալով կը մեռնի։ Ես նկատել եմ, որ այն գիւղերում, որտեղից մշակութեան են գնում, աւելի սակաւ են երևան գալիս յայտնի մելիքներ (գիւղական տանուտէրերի մտքով) և «անունով տղամարդիկ»։ Մշակութիւն գնալով պէտք է բացատրել մասամբ և այն երևոյթը, որ թիւրքերն ու քիւրդերը տաճկական և պարսկական Հայաստանում, մինչև անգամ Ռուսահայաստանի մի քանի գաւառներում մեզանից շատ են, աւելի ուժեղ են, գրաւում են երկրի ազատ հողերը և այլն։ Ես հաւատացած եմ, որ եթէ Հին-Նախիջևանի գաւառից հայերն այդքան մշակութեան չը գնային, այդ երկիրն այսօր բոլորովին ուրիշ դրութեան մէջ կը լինէր։ Մինչդեռ նախիջևանցիները լցվելյն Վլադիկավկաս, Ռոստով, Պետրոպավլովսկի մօտերում գիւղեր են հիմնել և մի անմխիթարելի դրութեան մէջ են ու սրանք մեծ մասամբ մշակութիւն գնացած և այնտեղ մնացածներիցն են։ Նախիջևանի գաւառի թուրքերը այս րօպէիս գրաւել են ամբողջ գաւառը և եթէ այսպէս շարունակվի՝ մի քանի տասնեակ տարիներից յետոյ այդ տեղերում էլ հայեր չեն գտնվի։ Այսպիսի երևոյթը մեծ նշանակութիւն ունի։ Բնական օրէնքներին համեմատ ամեն մի ազգ անտեսապէս կռւում է մի ուրիշ ազգի հետ իրան պաշտպանելու համար։ Այսպիսի պատերազմի մէջ մեծ նշանակութիւն ունի ազգի թիւը և մի տեղում ժողոված լինելը։ Բազմաթիւ ազգերը ոչնչացնում են, իսկ ցրվածները, եթէ հրէաներ կամ գնչուներ չը պահեն, պէտք է անպատճառ թէ տնտեսապէս, թէ բարոյապէս յաղթվեն, մի պարտութիւն, որին հետևում է մահ։

Մեր ասածների մէջ կան փաստեր, որոնք ցոյց են տալիս, թէ մշակները օտարութեան մէջ ինչպէս են փոխվում։ Բայց սա, ի հարկէ, բաւական չէ։ Պէտք է ասած որ առհասարակ մշակը պանդխտութիւնից վերադառնալուց արդէն փոխած է լինում թէ իր շորերը, թէ աշխատելու կարողութիւնը, և թէ բնաւորութիւնը. յաճախ նա դառնում է անընդունակ գիւղական աշխատութեան համար, և այլն։ Շատերը գնացել մի քանի տարի պանդխտութիւն քաշելուց յետոյ էլ տանը տեւիկ անել չեն կարողանում և շուտով էլի վերադառնում են օտարութիւն։ Կարծեմ նրանք դժուարանում են նորից պարապել հողագործութիւնով, վարվել ընտանիքի և դրացիների հետ և այլն։

Մշակութիւն գնալը ունի և իրան օգուտները։ Յաճախ գիւղական ընտանիքը ունի պարտք, որը նրա վզին շատ ծանր է, կամ տարվայ վատութեան պատճառով մեծ պէտք ունի փողի, որը դժուար է ձեռք ընկնում, և մի և նոյն ժամանակ տանը կան ազատ ձեռքեր, ինչու սրանք չը գընան աշխատութեան, որը կարող է ընտանիքի համար այս դրութեան մէջ փրկարար լինել։ Կայ և ուրիշ օգուտ։ Հայաստանցին թողնելով իր երկիրը, գալիս է եւրոպացած կամ եւրոպական քաղաքներ։ Նա ճանապարհորդում է, մտնում է մի նոր երկիր, աւելի քաղաքակրթված երկիր, քան թէ Մուշը, Վանը ու Սալմաստը։ Նա տեսնում է երկաթուղի, շոգենաւ, նոր վարք ու բարքեր, վարչական ձևեր և այլն։ Եւ այս բոլորը նրա վրայ ազդում են, նա աւելի զարգանում է, աւելի լաւ հասկանում է իր երկրի աղետալի դրութիւնը։ Պատահում է, որ նա ծանօթանում է նոր ուղղութիւնով մի երիտասարդի հետ, սովորում է նրանից գրել, կարդալ, տեղեկութիւն է ստանում ազգային կեանքի և գործողների վրայ։ Ինձ պատահել է մշակների մէջ տեսնել մարդիկ ազգային հարցով հիւանդացած։ Եւ սրանց թիւն օրից օր բազմանում է։ Մի Արաբկերցի մշակ, երկար ու բարակ պատմում էր այն բոլոր բաները, որոնք նա հարկաւոր է համարում տաճկա-Հայաստանի համար։ Խեղճի ջղերը սաստիկ թոյլ էին և, ինչպէս ես նկատեցի, տասնաւոր րօպէներով խորասուզվում էր մտածողութեան մէջ։ Իսկ թէ գաղափարի այդպիսի ջղային հիւանդներ շատ են պատահում հասարակ դասի մէջ, դա արդէն յայտնի է և, ինչպէս ասեցի, դրանց թիւը մեզ մօտ արագ բազմանում է։ Այդպիսի հիւանդների խմբերը լինում են դիւրագրգիռ, յափշտակվող և ընկնում են զանազան դեմագօգների ու ժողովրդական գործիչների ազդեցութեան տակ։ Դրանք մեծ դեր են խաղացել Զէյթունի, Հռոմի և վերջին երկու դարու եւրոպական պատմութեան մէջ։ Համաները թէ խաներում (քարվանսարաներում) և թէ այլ հիմնարկութիւններում կազմում են մի տեսակ ընկերութիւն, որոշ պայմաններով, որոշ կազմակերպութեամբ, ունեն ընդհանուր դրամարկղ (կասսա), խուրջանչիւրը իր աշխատանքը մտցնում է այստեղ, յետոյ հաւասար կերպով բաժանում են իրանց մէջ։ Հիւանդները կամ գործի մէջ վնասվածները, մինչև մի որոշեալ ժամանակ դարձեալ անմաս չեն մնում ընկերութեան դրամարկղից (տես Րաֆֆի «Դարիբ Մշեցի» «Արձագանք» 1886 №№ 30—38)։

(Կը շարունակուի)

*) Այս բանասիրութեան մէջ պատահում են դէպքեր, երբ պառաւ աղջիկներ իրանց համար պատանք են պատրաստում, գերեզման փորում կամ ջուրն ընկնում և վերջապէս լինում են ծաղրի առարկայ, օրինակ, տախտ աւելելով և չը գիտեմ ինչ գտնելով, կամ իրանց պատանքացուն տէկլոր հովուին տալով և այլն։

*) Հայաստանում շատ տեղ, ասում են, տարածված է սիֆիլիսը և հիւանդները գնում են բժշկվելու յայտնի «Ցիրամէր» աստուածածնի վանքը, որը նկարագրել է հանգուցեալ Րաֆֆին։

քանակութիւնը աւելի մեծ է անցեալ 1887 թուից: Ցօնավաճառ գնացող առևտրականների թիւը նոյնպէս մեծացաւ:»

—

«Իվէրիա» լրագիրը հաղորդում է, որ իշխան Ռաֆայէլ Էրիստովը, որը յայտնի է վրացիների մէջ իբրև բանաստեղծ, վիպասան և թատերագրող, մի քանի օր սորանից առաջ կաթուածահար եղաւ և այժմ հիւանդ պառկած է Թէլաւում:

—

Խմբագրութեանս մէջ ստացվեցաւ զէյթունցի սովելոց համար Թեմիս սրբազան առաջնորդի նախագահութեամբ կազմած յանձնաժողովի հրատարակած «Ցուցակ Թիֆլիսի յանձնաժողովի ստացած նուիրատուութիւնների յօգուտ զէյթունցիների» բրօշիւրը: Այդ բրօշիւրը բաղկացած է մի փոքրիկ յառաջաբանից, և նուիրատուների ազգանունների ցուցակից: Յառաջաբանի մէջ ամփոփված է սովելոց յանձնաժողովի կարճ հաշիւը, որի հետ աւելորդ չենք համարում ծանօթացնել մեր ընթերցողներին: «Զէյթունի հայ ժողովուրդը անցեալ տարի երկու ծանրակշիռ դժբաղդութեան ենթարկվեց—հրդեհի և սովի, որոնց տուած վնասերն անշուշտ աւելի շատ ծանր կը լինէին, եթէ Օսմանեան բարեգութ կառավարութեան և զանազան տեղերի հայ ժողովրդոց կարեկցական օգնութիւնը չուտով չը հասնէր: Ինչպէս Ռուսաստանի միւս թեմերում, նոյնպէս և Թիֆլիսի թեմիս մէջ մեծախնամ կառավարութեան թոյլտւութեամբ և Վեհափառ Կաթողիկոսի շրջաբերական կոնդակի համաձայն հանգանակութիւն բանալու հարկ լինելով՝ կազմվեց Թեմիս ս. Առաջնորդի նախագահութեամբ մի Յանձնաժողով, որ աշխատեց ժողովրդի այժմու նիւթական անմխիթարելի դրութեան ներածի չափ արդիւնաւորել իր յանձն առած գործը: Ներկայ հաշիւս, որ հրատարակում է նոյն Յանձնաժողովը, մի նոր ապացոյց է հայ ժողովրդի առատաձեռնութեան և յօժարամիտ նուիրատուութեան ամեն մի Աստուածահաճոյ նպատակի համար և մանաւանդ, երբ իր կարօտ եղբայրակիցներին օգնելու հարկն է պահանջում: Յանձնաժողովիս ձեռքը հասած նպաստների ամբողջ գումարն է 15,929 րուբլի 7 կոպէկ. սորա հետ հաշւելով և Աստրախանի հան- [illegible] գրութիւնը հասցրել է դարձեալ Յանձնաժողովիս: Բացի վերոյիշեալ գումարից Յանձնաժողովիս նախագահն և գանձապետը ստացել են զանազան ժամանակում և զանազան տեղերից 3879 ր. 9 կոպ. գումար, Կ. Պօլիս փոխադրելու համար, որի հաշիւը կը գտնի ընթերցողը ցուցակիս վերջում: Այդ գումարից հետզհետէ փոխադրված է Կ. Պօլիս յանուն մեծ. Պատրիկ էֆէնդի Կիւլպէնկեանի տասն և ինն հազար երկու հարիւր եօթանասուն և չորս րուբլի տասն և մէկ կոպէկ, (մնում է հինգ հարիւր երեսուն և չորս րուբլի հինգ կոպէկ, որից զանազան մանր ծախսերն հոգալուց յետոյ մնացածը դարձեալ կուղարկվի): Ներկայացնելով այս հաշիւը՝ Յանձնաժողովս պարտք է համարում յայտնել խորին շնորհակալութիւն նախ՝ «Մշակի» և «Արձագանքի» մեծ. խմբագիրներին, որոնք ընդունելով Թեմիս սրբազան Առաջնորդի հրաւէրն յօժարութեամբ բացին հանգանակութիւն խմբագրութեանց միջոցով և նպաստեցին գործի յաջողութեան և արդիւնաւորութեան. երկրորդ՝ պ.պ. Գէորգ Յակոբեանին, Ղզալօբ Ղորղանեանցին, Եփրեմ Ծառուբեանցին, Աղէքսանդր Միլեանցին: Յովհաննէս Քէփինեանցին և Մելքի Տէր-Մելքիսեդեկեանցին, որոնք ստորագրութեան թերթեր ստանալով շրջեցրին քաղաքիս զանազան հայաշատ մասերում և ժողովեցին բաւական գումար. երրորդ՝ Թիֆլիսի թեմի զանազան կողմերում հանգանակութեան գործին նպաստող բարեկրօն գործակալներին և յարգոյ պարոններին, չորրորդ՝ բոլոր նուիրատուներին, որոնք կարեկցութեամբ վերաբերվելով դէպի դժբաղդութեան հանդիպած մի ժողովուրդ, փութացան ամեն մէկն ըստ իր կարողութեան օգնութեան հասնել, դէպի մի ժողովուրդ, որ արժանի էր օգնութեան, և որ մոռանալու չէ իրան ցոյց տուած կարեկցութիւնը:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՑ ԵՒ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Մուշի գաւառական վարչութիւնը Պատրիարքարանին մի գրութիւն է ուղարկել, որով վիճակի առաջնորդական ընտրելի է առաջարկում Խորէն-Նար-Պէյ եպիսկոպոսին, Մուրադեան Մելքիսեդէկ եպիսկոպոսին և Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունուն:

Բոլուից Կ. Պօլսի «Արևելք» լրագրին գրում են հետևեալը.

«Մարտի ամիսը խիստ խաղաղ և հանդիստ անցուցինք, օդը կարի յոյժ պայծառ, դաշտք սկսած էին կանաչանալ, բայց տակաւ առ տակաւ հորիզոնը կորոյս իւր պարզութիւնն: Յաջորդ ամիսն՝ ապրիլ, իւր նախորդին տարօրինակ հակապատկերն եղաւ. յանկարծ օդերը խառնակիլ սկսան, այդ ախորժելի աւուրց յաջորդեցին սև օրեր, առատ անձրև տեղաց ամիս մը ողջոյն և Եփրատ գետը սովորականէն խիստ աւելի յորդելով ողողեց իւր եզերաց վրայ գտնուած դաշտերը, քար ու քանդ ըրաւ երկրագործին արտն ու կանաչեղէն: Եփրատայ ափանց վրայ գտնուած Թըրխէ գիւղի ընդարձակ դաշտերն ու արտօրայք գետոյն յորդահոս ջրոց ներքև ծածկուեցան, բոլոր հունձքերը բնաջինջ եղան գրեթէ. մի քանի փոքրիկ առուակներ և ընդարձակ գետոց փոխարկեալ բաւական վնասներ հասուցին դաշտերուն. այս առուակներու մէջ՝ գիշերայն՝ Ալամ գիւղի մօտերը մարդ մ'ալ ջրասոյզ եղած է. վերջապէս հեռաւոր տեղերէ կը լսուին հետզհետէ աղէտներ. Զարսանճագի կողմերը բաւական մարդոց կորուստ տեղի ունեցած է: Եփրատայ սոյն օրինակ յորդում մը տեղի ունեցած էր արդէն անցեալ տարի, որ ատեն գետոյն ջրերը քակեցին քաղաքիս առաջ գտնուած կամուրջն, որ մինչ ցայսօր աւերակ է և որոյն վրայ նայողը կարելի չէ որ յարտասուս չը փղձի. սորա պատճառաւ քաղաքիս ամեն դասակարգի մարդոց վնասներ կը հասնին, զի հաղորդակցութիւնք կանոնաւորապէս ընդհատել են դրացի գիւղօրէից հետ, որով առևտուրն անկեալ վիճակի մէջ է. գիւղացիք, որ գետոյն միւս կողմը կը գտնուին, նեղութեանց մատնուած են. սոքա իրենց փայտերէն զատ՝ զորս վաճառելով հազիւ առօրեայ ապրուստնին կարող են հայթայթել, ուրիշ միջոց չունին. այժմ հարկադրեալ են լաստերով անցնիլ, այն ալ դժուարաւ:»

Յայտնի է որ Թիւրքաց կառավարութիւնը վաղուց պայմանագրեր է կապում Փօրթ-Սաիտում [illegible] ացնելու: Այժմ Պօլսի լրագիրները հետևեալն են հաղորդում Նիկոմիդիայ-Էնկիւրեայի գծի մասին:

«Նիկոմիդիայէն մինչև Էնկիւրի շինուելիք երկաթուղւոյ պայմանագրոյ ծրագիրը զոր պատրաստած էին պ.պ. Օպաւէ և Լըվէլ և զոր ընդունած էր Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը, նախընթաց օր ստորագրուեցաւ այդ պարոնայց կողմէ, յանուն իրենց ներկայացուցած դրամատեարց խմբին: Այդ պայմանագիր տեսակ մը նախապատրաստական ծրագիր է յիշեալ երկաթուղւոյ գծին շինութեան ու շահագործման համար, համաձայն այն յայտագրոյն զոր Բ. Դուռն հրատարակած էր վերջերս: Սոյն առժամեայ պայմանագրով երկամսեայ պայմանաժամ մը կը տրուի Բ. Դրան՝ ընդունիլ կամ մերժել առաջարկն այդ դրամատեարց խմբին որ յանձն առած է չը փոփոխել զայն այդ միջոցին: Երբ Բ. Դուռն իւր հաւանութիւնն յայտնէ, դրամատեարց խմբին գլխաւոր անդամք մայրաքաղաքս պիտի գան վերջնական պայմանագիրն ստորագրելու: Առժամեայ պայմանագրոյն ստորագրմամբ պ. Լըվէլի պաշտօնը վերջացած լինելով, Ֆրանսացի երկրաչափն երէկ Բարիզ վերադարձաւ:»

Զանազան յուղարկաւորութիւնների մէջ դպրոցների աշակերտներն չը մասնակցելու վերաբերմամբ Կ. Պօլսի ազգային վարչութիւնը վաղուց կարգադրութիւն է արել. այդ նոյն հարցի մասին Կ. Պօլսի լրագիրները գրում են հետևեալը:

«Ազգային իշխանութիւնը գովելի հոգածութեամբ մը արգիլած է յուղարկաւորութեան հանդէսներուն դպրոցական երգեցիկ տղայք ընկերացնելու յոռի սովորութիւնն, որ կը ծառայէր ուսանող մանկտին ժամավաճառ ընելու, ամրան տաքերուն կամ ձմրան ցրտերուն խեղճ տղայքը տանջելու, և դպրոցի կարգերը խանգարելու, միանգամայն տգեղ տեսարան մը պարզելով ամեն զգայուն դիտողներու առջև: Հակառակ ազգային իշխանութեան արգելքին, մերթ ընդ մերթ կը լսենք սակայն թէ Թաղ. Խորհուրդներ, տեղական և անձնական անճահ նկատումներով, դպրոցական տղայոց խմբեր կը խառնեն յուղարկաւորաց թափօրներուն: Այսպէս, Գարակէօմրիւկէ հինգշաբթի օր յուղարկաւորութիւն մը տեղի ունեցած է, յորում Թաղ. Խորհրդին տնօրինութեամբ կերևէին խումբ մը աշակերտներ տեղւոյն վարժարանէն: Թաղեցիք ցաւ ի սիրտ տեսած են ազգային իշխանութեան բացարձակ հրամանաց դէմ անկարգապահութեան այս ցաւալի դէպքն, և կը խնդրեն Պատրիարքարանի ուշադրութիւնն հրաւիրել այս անկանոնութեան վրայ:»

ՔԱՂՈՒԱԾՆԵՐ Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅՈՑ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

—

Մարզուանից գրում են Կ. Պօլսի հայոց լրագիրներին հետևեալը:

«Թէ ի քաղաքիս և թէ ի շրջակայս ոճրագործութիւնք սաստկապէս տեղի կունենան այս օրեր: Ներկայ ամսոյս 1-ին Հաճի գիւղացի երիտասարդ մը, Պ. Յովակիմ Ցօնիկեան, խեղդամահ սպաննուեցաւ «Սամատոլա» յորջորջեալ գիւղին առջև փոքր ձորի մը մէջ: Գիւղը քաղաքիս խիստ մօտ է գրեթէ հազիւ 15 րոպէ հեռաւորութեամբ: Երիտասարդը գործի պատճառաւ ուղևորութիւն մը կընէր. երբ «Սամատոլա»-ի առջև կը հասնի, ժամը երեկոյեան 12-ին ատենները մերձակայ ագարակէն մի քանի մարդիկ ելնելով զայն ցորեններուն մէջ կը քաշեն. անդ ըստ բաւականի հարուածելէ վերջ, իւր նոր առուէ զգեստներն և չորս մեճիտ ոսկին առնլով եաղմայով խեղդամահ կընեն զնա ու կը բերեն կը ձգեն առ ճանապարհաւ: Հետևեալ օրը մահուան ցաւալի գոյժն հասաւ կառավարութեան ականջն. իսկոյն քաղաքին բժիշկ, պետական պաշտօնեայ մը ու մի քանի ուրիշներ ալ գնացին մարմինը քննելու և զայն ի քաղաք ածելու: Միջօրէին երիտասարդին անողոք չարչարուած դիակը բերին եկեղեցւոյ մատուռն և անդ ի տես ամենեցուն թողին զայն մինչև երեկոյ: Նոյն իրիկուն ժամ 1-ին երիտասարդին անկենդան դիակը տարին ի Հաճի գիւղ, ի մեծ վիշտ իւր ծերունի հօր և դեռատի կնոջ, եղբարց և մանաւանդ իւր անդրանիկ զաւկին, որ նոյն օրը ծնաւ: Հէգ մանկիկ: Երիտասարդին կենաց սպառնացողք մինչև ցարդ չէին յայտնուած: Սակայն այս օրերս ի նոցանէ մին կալեալ կը կարծուի հետևեալ կերպիւ:

«Հաճի գիւղացի հայ աւազակապետն «Հաճի Քէրիմ» անուամբ, երիտասարդին խեղդամահ եղած օրը Մարզուան կըլլայ. նոյն օրը կը փախչի ի Գավզա, մերձ ի Սամսոն, անդ կը վաճառէ սոյն առուէ զգեստներ Թուրք երիտասարդի մը: Թուրք երիտասարդը Սամսոն կերթայ. երբոր շուկան կը պտտի, հանդիպեցաւ Յովակիմի երէց եղբայրը բարեբաղդաբար անդ գտնուելով, երբ կը տեսնէ իւր եղբօր զգեստներով Թուրք երիտասարդը, կը բռնէ. երիտասարդը վարանելով կը պատասխանէ. «Ես ասիկա Հաճի Քէրիմ ըսուած անձէ մը գնեցի որ իմ հետս ալ Սամսոն եկած է, եթէ կուզես զայն կրնամ մատնանիշ ընել քեզ,» և իսկոյն մատնանիշ ընելով կը ձերբակալուի Հաճի Քէրիմն և կուղարկուի յԱմասիա: Կառավարութիւնն ոճրագործները մէկէն աւելի կը կարծէ, բայց յուսամք թէ այսուհետև միւսները դիւրաւ պիտի կարենայ գտնել և ըստ այնմ պատժոյ ենթարկել զանոնք:»

ՆԱՄԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 16 յուլիսի

Փախչիլ, հեռանալ Պօլսէն և վերադառնալ միայն այն ատեն, երբ պատրիարքական ընտրութիւնը կատարուած է, այս էր իմ փափագս, վասն զի մեզմէ ոմանց վիճակն այլ ևս անտանելի եղած է: Շոգեմաւ կը նստենք, կոնքամ կը մտնենք, ոտքով կերթանք միշտ մէկ, երկու, երեք անձինք դէմերնիս կելլեն. ծանօթ ըլլան թէ անծանօթ, բարեկամ ըլլան թէ թշնամի հոգ չէ,—հետաքրքիրները ամեն մարդու բարեկամ են, ամեն ոք իրենց ծանօթ է,—հարցումը բերաններու վրայ է.

—Բարև.... էֆէնդի. ով պիտի ըլլայ Պատրիարք. ձեր թերթի ընտրելին ով է. ինչու չէք գրեր.

—Զենք գիտեր, ոչինչ յայտնի է. ոչինչ կը գրենք:

—Բայց կաղաչեմ, ինծի (կամ մեզի, եթէ մէկէն աւելի են) ըսէք. մարդու չենք ըսեր:

Ի զուր երկու երեք բառով կը պատասխանենք թէ կատարելապէս անորոշ վիճակի մէջ է խնդիրը, միշտ տեղեկութիւն կը հարցնեն:—Խմբագրութեան մէջ գտնուիլ, երեսփոխանութեան մէջ ըլլալ, և չը գիտնալ, այդ անհաւատալի է իրենց. բայց տեսնելով թէ ոչինչ պիտի քաղեն, կը սկըսին իրենց տեսութիւնները պարզել, իրենց ընտրելիներու վրայ խօսիլ: Այն ատեն խնդիրը մեզ համար կը փոխուի, պարտաւոր ենք մտիկ ընել, ուզենք չուզենք. ոչ ապաքէն այս եղանակաւ կրնանք հասարակաց կարծիքն իմանալ, ժողովուրդի զանազան դասակարգերու մտածութիւնները գիտնալ և անոնցմէ օգտուիլ:

Եւ սակայն Պօլսէն չենք կարող հեռանալ. ով գիտէ երբ պիտի լինի պատրիարքական ընտրութիւնը. համբերութիւն ունենալու է և ամենուն ականջ կախելու է. ինչ որ լաւագոյն կրնանք ընել—դէթ ես—գիւղ մը քաշուելն է. շաբաթը մէկ երկու անգամ քաղաք իջնել և շուտ փախչիլ հետաքրքիրներու ձեռքէն ազատելու համար:

Բայց որչափ ալ ձանձրանանք հետաքրքիրներու հարցումներէն, ոչ ապաքէն նշան մ'է թէ ընդհանրութիւնը ինչ աստիճան կարևորութիւն կընծայէ Պատրիարքական խնդրոյն: Յարութիւն Պատրիարքի պաշտօնավարութիւնը ցոյց տուաւ թէ ազգ մը որքան դժբաղդութիւններու կրնայ ենթարկուիլ հեռուէն թէ մօտէն, երբ կունենայ Պատրիարք մը, որ ոչինչ կը հասկնայ, ոչինչ գիտէ ժամանակի կացութիւնէն և իւր անփութութեամբն անդարմանելի վնասներ կը պատճառէ ազգին:

Այս տեսակ մտածութիւններու մէջ կատարուեցան նոր ընտրութիւնք Ազգ. Ժողովոյ պակասեալ անդամոց. նոր քառասուն անդամներ եկան, և կը կարծենք թէ կարելի պիտի լինի կազմել երեսփոխանաց խումբ մը որ առանց կրքի, առանց յուզման լրջօրէն և պաղարեամբ խորհի ազգային ամեն գործերու վրայ: Ազգ. Ժողովոյ առաջիկայ նիստը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 22-ին և այնուհետև պիտի կարենանք ըստ բաւականին որոշ ուղղութեան մը հետևիլ:

Նախորդ նամակաւ հաղորդեցի թէ Ազգ. Ժողովոյ Մայր-Դիւանն ու Քաղաքական Ժողովը բանակցութիւններ ունեցան պատրիարքական ընտրութեան մասին. մի քանի տեղեկութիւններ կը հաղորդեմ, վասն զի այդ բանակցութիւնք կրնան ազդեցութիւն ունենալ ընտրութեան վրայ:

Ազգ. Ժողովոյ Մայր-Դիւանը կը ներկայացնէին պարոնայք Թիրեաքեան, Ղազարոսեան, Աղաբէգեան, Թընկըրեան, Արփիարեան: Գլխաւոր խնդիրն էր Ազգ. Ժողովոյ գումարման ժամանակը. Ազգ. Ժողովոյ Ատենապետ պ. Թիրեաքեան բացարձակապէս յայտարարեց թէ կարելի չը պիտի լինի հապճեպով պատրիարքական ընտրութիւն կատարել տալ Ազգ. Ժողովոյ. նոր երեսփոխանաց ընտրութիւնը վաւերացուի, նոքա Ազգ. Ժողովոյ ներկայ գտնուելու վիճակին մէջ լինեն և ապա Ժողովն որոշէ թէ երբ պիտի կատարուի պատրիարքական ընտրութիւնը: Այս մասին համաձայնութիւն կայացաւ:

Ցետ այնորիկ Քաղ. Ժողովոյ Ատենապետը յայտարարեց թէ՝ ներկայ վիճակին մէջ խոհեմութեամբ գործելու և պարագայից յարմար Պատրիարք մը ազգին տալու հարկն անհրաժեշտ է, և թէ տարակոյս չը կար թէ Մայր-Դիւանն, Ազգ. Ժողովը համամիտ են Քաղ. Ժողովոյ բարեկամաբար իրարու հետ խորհրդակցել և ազգին օգտակարագոյն ընտրութիւնն ընել: Այս առթիւ Սիմոն պէյ Մեծ-եպարգոսի և ուրիշ նախարարաց տեսութիւններուն վրայ գաղափար մը տուաւ և կարծիք յայտնեց թէ պէտք է որ Պատրիարքի ընտրութիւնը կատարուի այն ցանկին մէջէն զոր պատրաստած էր Քաղ. Ժողովը.—ինչպէս յայտնի է այդ ցանկէն արտաքսուած են Խրիմեան Հայրիկ, Նար-Պէյ Խորէն, Արուանձտեանց Գարեգին եպիսկոպոսները:

Ազգ. Ժողովոյ ներկայացուցիչք կը պատասխանեն թէ իրենք ալ կը փափագին համաձայնիլ Քաղ. Ժողովոյ հետ, և այդ օրն ինչ համօզում որ գոյացնեն, այդ համօզումն ուրիշ երեսփոխաններու ալ հաղորդելու պիտի ջանան, բայց այդ մասին պէտք է, որ իրենց զանազան տարակուսանաց պատասխաններ տրուի:

Ահաւասիկ Մայր-Դիւանի առարկութիւնները:

Ա. Ասկէ հինգ վեց տարի առաջ երբ Ներսէս Պատրիարք հրաժարեցաւ, Ազգ. Ժողովը չէր ուզած ընդունել Պատրիարքի ընտրութիւնը. այն ժամանակ ընտրուեցաւ նոր Քաղաքական Ժողով մը, որոյ ատենապետն էր դարձեալ Մագաքիա Սիմոն պէյ: Սիմոն պէյ և այն ատենի Պատրիարքական փոխանորդ Ռուսճուգլեան վարդապետ յայտարարեցին Ազգ. Ժողովոյ թէ՝ մինչև որ Ներսէս Պատրիարքի հրաժարականը չընդունուի, ազգային յարաբերութիւնները կառավարութեան հետ չը պիտի բարւոքին: Մեծ-եպարգոսը և միւս նախարարներն այսպէս կարծիք յայտնած են: Ազգ.

Ժողովը Դրան հետ յարաբերութիւնները լաւացնելու համար զոհեց Ներսէս Պատրիարքը, և անա յանկարծ Կայսրը չընդունեց Պատրիարքի հրաժարականը, փառաւորապէս վերադարձրեց դնա իւր աթոռին և պատուեց ու փաղաքշեց դնա: Արդ այդ օրէն ի վեր ազգը խրատուեցաւ, և ամեն անգամ որ վարչութիւն մը կըսէ թէ՝ մեծ-եպարգոսը և Նախարարք այսպէս կըսեն, ազգն այլ ևս թերահաւատ է: Ինչպէս Ներսէս Պատրիարքին եղաւ, այժմ ևս եթէ Քաղաքական Ժողովոյ ցանկէն դուրս պատրիարք մը ընտրենք, տարակոյս չը կայ թէ պիտի վաւերացուի Կայսեր կողմանէ և փառաւոր ընդունելութիւն պիտի լինի:—Անցեալը խրատ մը եղած է:

Բ. Անուններ կան որ ցանկէն դուրս ձգուած են, (օրինակի համար Խորէն Նար-Պէյ եպիսկոպոսի անունը) ինչ պատճառաւ, այդ փափագելի էր գիտնալ: 1885-ին, երբ Սիմոն պէյ դարձեալ Քաղ. Ժողովոյ ատենապետ էր, Պատրիարքական ընտրութիւն կար (ընտրուեցաւ Յարութիւն Պատրիարք) պատրաստուած ցանկին մէջ գրուած էր Խորէն Նար-Պէյի անունը, արդ այժմ երեք տարուան մէջ Խորէն Նար-Պէյ ինչ քաղաքական յանցանք գործեց որպէս զի ընտրելեաց ցանկին մէջէն դուրս նետուի: (Յայտնի է եթէ Խորէն Նար-Պէյի Պէրլին գնալն է պատճառը որ ցանկէն դուրս կը նետեն նորա անունը, Նար-Պէյ 78-ին գնացած էր, և 85-ին իւր անունը չէր արտաքսուած պատրիարքական ընտրելեաց ցանկէն): Արդ պէտք է որ որոշապէս գիտնանք Նար-Պէյ եպիսկոպոսի նոյն յանցանքը:

Գ. Մենք ո՛ և է հայ եկեղեցական իբր քաղաքական յանցաւոր չենք նկատեր, և եթէ կառավարութիւնը մինչև իսկ այդպէս կարծէ, մենք ազգովին պարտաւոր ենք պաշտպանել այդ եկեղեցականները, քանի որ նոքա արդարև ո՛ և է մեղք չեն գործած: Ի՞նչ է յանցանքն այդ եկեղեցականաց, ոք դուրս կը նետուին պատրիարքական ընտրելեաց ցանկէն, միթէ Պերլին երթալնուն համար է, բայց միթէ նոքա ինքնարերաբա՞ր գնացին Պէրլին: Ո՛չ. ժամանակին Պատրիարքը հրամայած է նոցա այդ պատգամաւորութիւնը կատարել. եկեղեցական պաշտօնեային պարտականութիւնն էր հնազանդել. այդ հնազանդութիւնը միթէ մեղք է. ազգը կրնա՞յ զիրենք մեղաւոր համարել. ո՛չ, ընդհակառակն, ազգին պարտքն է պաշտպանել այդ եկեղեցականներին: Եթէ հակառակ կերպով վարուենք ինչ կըլլայ հետեւութիւնը: Ամեն առեն որ Պատրիարքը պաշտօն մը տայ եկեղեցականի մը, այս վերջինս պարտաւոր պիտի լինի նախ երթալ փաշայի մը հրաման առնուլ և ապա հնազանդիլ Պատրիարքին, վասն զի խեղճ եպիսկոպոսը կամ վարդապետը չը գիտէր թէ իրեն տրուած պաշտօնը յանցանք մ'է թէ ոչ: Այսպէս ամեն բարեկարգութիւն կը խանգարի, եթէ մենք հզօրապէս չը պաշտպանենք այն եկեղեցականներն, որք ազգային իշխանութեան հնազանդելով, պաշտօններ ստանձնած են:

Այս կարծիքներու վրայ փոխադարձ տեսութիւններ ըլլալէ վերջ Քաղ. Ժողովոյ Ատենապետն յայտնեց թէ կրկին անգամ բանակցութիւն ընելու հարկ ըլլայ թերևս, բայց եթէ պէտք է Պատրիարքական ընտրութիւնը կրնանք յետաձգել երկու երեք ամիս, որպէս զի ամենայն հանդարտութեամբ կարենանք կատարել. իսկ եթէ տեղապահ սրբազանը համամիտ չըլլայ մեզ և ուզէ փութացնել տեղապահի ընտրութիւնը, կրնանք ուրիշ տեղապահ ընտրել:

Խնդիրն այստեղ մնաց: Ուրեմն սպասենք մի քիչ ևս:

Հայկակ

ՆԱՄԱԿ ՇՎԷՅՑԱՐԻԱՅԻՑ

—

Ժընէվ, 6/18 յուլիսի

Դարուս Ֆրանսիացի յայտնի գրող Ֆուրիէ առաջին անգամ յայտնեց մի նշանաւոր միտք՝ թէ որ և է հասարակութեան, ժողովրդի ազատութեան աստիճանը պէտք է չափվի նոյն հասարակութեան մէջ կնոջ տուած աւելի կամ պակաս ազատութեամբ. սխալ չի լինի եթէ սրան աւելացնենք, որ մի հասարակութեան ազատութեան աստիճանը յարաբերական պէտք է լինի նաև մատաղ սերունդի, մանուկների աւելի կամ պակաս վայելած ազատ կրթութեան:

Այս կողմից արդարև Շվէյցարիան կարող է պարծենալ միւս երկիրների առաջ: Այստեղ աչքի է ընկնում առաւելապէս այն երևոյթը, որ ուսուցիչը, ժողովուրդը և կառավարութիւնը նայում են մանուկների հասարակութեան վրա մի առանձին յարգանքով և արժանավայել ախնածութեամբ: Յարգել մատաղ սերունդը, իբրև ապագայ քաղաքացիների մարդկային արժանաւորութիւնը, ճանաչել նրա մէջ ազատ, ինքնուրոյն բնական զարգացման անհրաժեշտութիւնը, մտերմանալ և յարմարվել նրա փոքրիկ հասարակական աշխարհին—ահա ինչը պէտք է լինի ամենայն մանկավարժութեան գըլխաւոր հիմունքը և ինչպիսի հայեացքներով են ղեկավարվում գլխաւորապէս այստեղ թէ ուսուցիչը և թէ կառավարութիւնը, հայեացքներ՝ որոնցից զուրկ են տարաբաղդաբար մեր մանկավարժների մեծագոյն մասը:

Ուշադրութեան արժանի մի ուրիշ իրողութիւնն էլ այն է, որ այստեղ՝ Շվէյցարիայում, մանաւանդ՝ վստահութեամբ կարող ենք ասել, հարևան առաւել արդիւնագործային երկիրներում ընտանեկան կրթութիւնը տեղի է տալիս հասարակական կրթութեան: Բոլորովին բնական երևոյթ. Եւրօպայում ընտանիքները տարբեր հասարակական պայմաններում լինելով, քան թէ մեզ մօտ, կինը թէ մարդը իբրև աշխատաւորներ ապրում են դուրսը, ամբողջ օրով աշխատում են դուրսը. պարզ է թէ անոյին հոգսերը, երեխաների կրթութիւնը մնում են անուշադիր ծնողներից. անուշադիր խօսքով չենք ուզում ասել ծնողական անփոյթութիւն կամ անտարբերութիւն. ո՛չ, այլ որ նրանք պարզապէս անկարող են լինում, շնորհով իրանց սօցիալական կացութեան, ամբողջապէս նուիրել իրանց անձը ընտանեկան կրթութեան: Խօսքս չէ վերաբերում, ի հարկէ, այն փոքրաթիւ փարթամ ապրող դասակարգին, որը թաղված սպէկուլեացիայի մէջ և որի կալվող ընտանիքների մէջ ոչ թէ միայն կինը դատապարտված լինելով անգործունէութեան, համարվում է թէ պաճուճանք և թէ իբրև միակ վայելչութեան ընկերուհի, այլ և մանուկների կրթութիւնը նոյնպէս հեռու չէ գնում ընտանիքի բարոյական հօրիզօնից: Ուրեմն ժողովրդի մեծամասնութիւն կազմող աշխատող դասն է, որին այսօր իր սօցեալ-տնտեսական պայմանները թոյլ չեն տալիս ընտանեկան նեղ հոգսերով զբաղվելու, ինչպէս և մանուկների ընտանեկան կրթութեամբ: Այդ տնտեսական պայմաններն են, որոնց պատճառով Արեւմուտքում կրթութիւնը հետըզհետէ դառնում է հասարակական: Եւ այդ է պատճառը, որ երեխան հէնց որ ոտք է առնում, հէնց սկսում է թոթովել, 2—3 տարեկան վաղ է տալիս դէպի ծաղկոցը, երբեմն էլ փողոցում մոլորվելով, ընկնում է դասից: Մանուկների կրթութիւնը կազմում է Արեւմուտքում կառավարութեան մի գլխաւոր ֆունկցիա. ուստի կառավարութիւնը հանդիսանում է այդ նշանաւոր պաշտօնի մէջ իբրև հասարակական «Մայր», «Ծնող», որի հովանաւորութեան տակ կրթվում, սնվում են հասարակական զաւակները, ապագայ քաղաքացիները և քաղաքացիուհիները:

Միտք չունենալով, ի հարկէ, այս նամակում այժմ երկար խօսել այս հարցերի մասին, ուզում էի միայն ակնարկել թէ ինչ դեր է սկսել խաղալ և կրթութեան գործում ժողովրդի ներկայացուցիչ պետութիւնը: Ինչպէս յայտնի է թէ Շվէյցարիայում և թէ հարևան երկիրներում, մինչև 14 տարեկան հասակը կրթութիւնը պարտադիր է: Իւրաքանչիւր համայնք իր երկսեռ տարրական դպրոցն ունի: Համայնքը, ուսուցիչը կառավարութեան հետ միացած՝ մի մարմին կազմած, հաւասարապէս առաջ են մղում դպրոցական գործը: Թէ ինչպէս են վերաբերվում այստեղ դէպի մանուկների հասարակութիւնը, դէպի տարրական և միջնակարգ կրթութիւնը ընդհանրապէս, այդ ցոյց են տալիս այն հրճուալի տօնախմբութիւնները, որոնք տեղի են ունենում յուլիս ամսին, երբ հարցաքննութիւնները վերջանում են: Սովորութիւն կայ Ժընէվի կանտօնում ամեն տարի ուսումը դադարելուց յետոյ կատարել fête de promotion, այսինքն մի դասարանից միւսը փոխելու տօնը. ամեն մի համայնական դպրոցի վարչութիւնը տօնում է առանձին և պարգևներ-գըրքույկներ բաժանում սանիկներին. այնուհետև հերթով քաղաքի համայնքների բոլոր ծաղկոցների երկսեռ մանուկները իրանց դաստիարակների հետ, երաժշտական խմբի ուղեկցութեամբ հանդիսաւոր գնացքով ուղևորվում են դէպի հանդիսավայրը, քաղաքային այգին կամ դաշտավայրը, ուր երկար ժամերով թռչկոտում են, ստոտում իրանց վարժուհիների հետ ազատ դաշտերի նման, ընդմիշտ ապահով գայլերից.... Միրտդ անկարող է արդարև չը փառաւորվել տեսնելով այդ հազարաւոր մանուկների ուրախ ճիչը և ժըվժըվոցը, մանաւանդ եթէ երբ և իցէ դու էլ գործ ես ունեցել մի ժամանակ այդպիսիների հետ:

Հետևեալ օրը նոյն հանդէսը տօնում են տարրական դպրոցների մանուկները: Հարկաւոր եմ համարում յիշել, որ տօնախմբութեան սկզբում միշտ իրանց ներկայութեամբ պատւում են պետական խորհրդի, լուսաւորութեան նախարարութեան անդամները և այլ մագիստրատներ, որոնք առանց որ և է ձևական չուայլութիւնների, իբրև մի ընտանիքի հասարակ անդամներ ուրախակից են լինում մանուկների հասարակութեանը: Մի ամբողջ շաբաթ տևում են այս տօները. հերթով, ջոկ ջոկ տօնում են նոյնպէս միջնակարգ երկսեռ դպրոցները, գեղարուեստական, արհեստագիտական երկսեռ դպրոցները և այլն: Սրանով ամեն բան չէ վերջանում. վերջին երևոյթեան խուռն բազմութիւն ուղևորվում է դէպի քաղաքի կանաչազարդ դաշտավայրը, թնդանօթները որոտում են, երաժշտութիւնը նուագում, տեղի է ունենում հրաշալի հրաձգութիւն, որը գրաւում է ամենքի և մանաւանդ անթիւ մանուկների հետաքրքիր և ուրախ հայեացքները. այս հանդիսաւոր երեկոն վերջ է տալիս տօների շաբաթին: Անցեալ տարի այս տօնախմբութեանը անմիջապէս յաջորդեցին հրացանաձգութեան տօները և բնականապէս աւելի մեծ կենդանութիւն և շարժում էր տիրում քաղաքում:

Ղարաջ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Մարաշից գրում են «Արևելքին» հետևեալը. «Յունիս ամսոյ 26-ին գիշերը ժամ 6-ին ի Մարաշ Տապաղլաանէ Զարշուսը կոչուած շուկային մէջ հրդեհ ծագելով 4—500 փայտաշէն խանութներ և մէկ քանի մեծ շէնքեր հրոյ ճարակ եղեր են: Հրդեհը ծագեր է սրճարանէ մը և տևեր է չորս ժամ: Թէև անմիջական օգնութիւնք հասեր են, սակայն սաստիկ հով մը անկարելի ըրեր է վտանգին առաջքն առնուլ:»

—Բերլինի մի քանի լրագիրներ, որոնց թւում և «National Zeitung», ենթադրութիւն են յայտնում, որ Վիլհելմ կայսրի զանազան թագաւորներին արած այցելութիւններից յետոյ, Գերմանիայում կը կայանայ միապետների ընդհանուր ժողովը:

—Լրագիրներին Ֆրիդրիխսրուէից հեռագրում են յուլիսի 20-ին, որ կէս գիշերին ժամանեց այնտեղ, կոմս Հէրբէրտ Բիսմարկի հետ միասին, Վիլհելմ կայսրը, որին դիմաւորեց կայսերական կանցլերը իր սեփական տան մէջ: Ժողովրդի ահագին բազմութիւնը ողջունում էր թագաւորին ուրայով և ազգային հիմնը երգելով:

—«Nord. Allg. Zeituug» լրագիրը, խօսելով այն վիրաւորանքի մասին, որ Ֆրանսիացիները յուլիսի 22-ին հասցրել են Ֆրանսիական Արնավիլ գիւղը տանող ճանապարհի վրա գերմանական մաքսահան Արբօգաստին, նկատում է, որ այդ փաստը վկայում է, թէ հարևան պետութիւնը՝ Ֆրանսիան մի վայրենի երկիր է, և թէ չը պէտք է մոռանան այդ նրանք, որոնք կամենում են այցելել այդ երկիրը:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 յուլիսի: Արևմտա-Սիբիրեան ուսումնարանական շրջանի հեռագրի վրա, Սիբիրի համալսարանի բացման առիթով, Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց իր ձեռքով գրել. «Տայ Աստուած, որ Սիբիրի համալսարանը արդարացնէր իմ յոյսերը:» Լսվում է, որ աքսորը բանտարկութեամբ փոխարինելու նախագիծը չի իրագործվի, իսկ երդուեալների իրաւասութիւնը սահմանափակելու նախագիծը կը քննվի սեպտեմբերին: «Новое Время» հաղորդում է, որ արդարադատութեան և ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրները շրջաբերականներ ուղարկեցին իրանց ստորադրեալ վարչութիւններին, որոնցով առաջարկում են միջոցներ ձեռք առնել պահպանելու պահեստի զինւորների ունեցած տեղերը և պաշտօնները, նրանց ծառայութիւն կանչելու դէպքում, և եթէ առանձին նշանաւոր արգելքներ չեն լինի:

ՓԱՐԻԶ, 26 յուլիսի: Գործադուլը շարունակվում է և առաւել ևս մեծ չափեր է ընդունում: Երէկ գործադուլին միացաւ սրճարանների ծառաների մի մասը, որոնք փորձում էին խորտակել մի քանի սրճարաններ քաղաքի ամենալաւ մասերում, բայց պօլիցիան հալածեց նրանց: Ամիէնում գործադուլին մասնակցողները յարձակվեցան մետաքսեղէն գործուածների մանուֆակտուրայի վրա, աւերեցին և այրեցին այդ գործարանը, որի ժամանակ ծանր ընդհարում եղաւ կողոպտողների և զօրքերի մէջ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 յուլիսի: Հրատարակված է գիւղական բանկի օգնութեամբ հողեր ձեռք բերած գիւղական կալուածական ընկերութիւններին վերաբերեալ կանօնների լոյս տեսնելու մասին: Ընկերակցութիւնները տիրում են հողերը, պահպանելով գնելու ժամանակ ընկերակցութեան կապված պայմանագիրը: Ընկերակցական հողի անժառանգ մնացած հողամասերը դառնում են ընկերութեան սեփականութիւն: Ընկերակցութեան գործերը վճռվում են ընդհանուր ժողովներով, որոնց իրաւունք է տրվում գիւղական բանկի ապառիկները լրացնելու համար վերցնել պարտապանին պատկանող անշարժ կալուածից նրա եկամուտները և ծախել չարժական կայքի այն մասը, որը անհրաժեշտ չէ ամբողջ տնտեսութեան համար: Գնված հողը կառավարելու և նրանից օգուտ քաղելու կարգի փոփոխութեան վերաբերեալ հարցերը վճռելու համար պահանջվում է ընկերների ընդհանուր թւի կէսից ոչ պակասի համաձայնութիւնը: Ընդհանուր ժողովների վճիռները, օրէնքների խախտման դէպքում, ոչնչացնվում են դաւառական գիւղական ատեանների միջոցով: Վերոյիշեալ կանօնների գործողութիւնը տարածվում է այն ընկերակցութիւնների վրա, որոնք ձեռք են բերել հողեր մինչև այդ կանօնների հրատարակումը: Հրատարակված է 10 ռուբլիանոց թղթադրամի նմուշը: Թղթադրամը տպված է մետաքսէ գործուած ունեցող սպիտակ թղթի վրա. թղթադրամի երեսակողմի նըկարը տպված է կապոյտ ներկով բաց կինամոնագոյն ֆօնի վրա. թղթադրամի ընդդիմակողմը տպված է կարմիր ներկով մոյգ գոյնի ֆօնի վրա:

ԵԼԻՍԱՎԵՏԳՐԱԴ, 26 յուլիսի: Այսօր լուսադէմին այստեղի բանտում կախաղան բարձրացրին երկու հրէաներին, որոնց դատապարտել էր զինւորական դատարանը իշխանութիւններին զինւորված ընդդիմութիւն ցոյց տալու համար Վօզնեսէնսկ քաղաքում նրանց բռնելու ժամանակ: Մահապարտները մեղադրվում էին նոյնպէս յափշտակութեան, աւազակութեան և այլ ծանր յանցանքների մէջ:

ՓԱՐԻԶ, 27 յուլիսի: Կառավարութիւնը վճռեց սրանից յետոյ աւելի եռանդով գործել գործադուլ արած բանւորների դէմ, որոնք անկարգութիւններ են անում: Գործադուլին մասնակցողները պահանջում են չինութիւնները պաշտպանող ոստիկանութեան և զօրքերի հեռացնելը: Երէկ երեկոյեան կրկին ընդհարում եղաւ գործադուլ արած բանւորների և ոստիկանութեան մէջ, որի ժամանակ երկու կողմից ևս մի քանի մարդիկ վիրաւորվեցան:

ԱՄԻԷՆ, 27 յուլիսի: Երէկ բազմաթիւ մարդկանց կալանաւորեցին: Գործարանները գտնվում են զօրքերի պաշտպանութեան տակ:

ՎԻԷՆՆԱ, 27 յուլիսի: Սերբիական թագաւորը այցելեց Կալլայ մինիստրին. այստեղից թագաւորը կերթայ Ջրերը Վալդէսում, իսկ յետոյ կուղեւորվի Գլէյխէնբէրգ:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յուլիսի 26-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	140 ր.	50 ›
Համբուրգի վրա 100 մարկ — . .	51 ›	15 ›
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	41 ›	15 ›
Ոսկի — արժէ — . .	8 ›	42 ›
Մաքսային կուպօններ — . .	168 ›	25 ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	30 ›
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	6%	7⅝% ›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	99 ›	— ›
— — — — 2-րդ —	98 ›	75 ›
— — — — 3-րդ —	98 ›	50 ›
— — — — 4-րդ —	98 ›	50 ›
— — — — 5-րդ —	98 ›	50 ›
— — — — 6-րդ —	— ›	— ›
Նոր 4% փոխառութիւն.	82 ›	62 ›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 ›	— ›
— — 2-րդ —	99 ›	12 ›
— — 3-րդ —	98 ›	75 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	268 ›	— ›
— երկրորդ —	250 ›	— ›
5½% ռէնտա	101 ›	50 ›
Ոսկեայ ռէնտա.	183 ›	— ›
Եօթերորդ կօնսօլիդած փոխառութիւն.	158 ›	37 ›
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	99 ›	37 ›

5⁰/₀ գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	160 ›	— ›	
Գրաւ. Թղ. Ազնւ. բանկի	97 ›	25 ›	
5½⁰/₀ գրաւական թղթեր Խերսոնի կալուած. բանկի	98 ›	25 ›	
6⁰/₀ գրաւակ. Թղ. Խարկօվի կալ. բան.	98 ›	25 ›	
— — Պօլտավայի— —	101 ›	— ›	
— —Պետ.Տուլսկ.— —	101 ›	— ›	
— — Կիեվի — —	101 ›	37 ›	
— — Մօսկվայի — —	101 ›	25 ›	
— — Բեսարաբ. Տավր.—	100 ›	25 ›	
— — Նիժ. Սամար. —	100 ›	— ›	
— — Վիլնայի —	100 ›	75 ›	
— — Թիֆլիսի—27 և 43 ա.	— ›	— ›	
— —Քութայիսի-18 և 43 ա.	— ›	— ›	
Վօլժսկօ-կամսկի բանկի ակցիաները	763 ›	— ›	
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	254 ›	— ›	
Րիբինսկ-Բօլօգօվի ընկ.	81 ›	50 ›	
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլի-գացիաներ	94 ›	37 ›	
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ	94 ›	— ›	
Օդէսայի — —	93 ›	62 ›	
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ.	— ›	— ›	

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը համդարտ է։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

ԲԱԹՈՒՄ. կայմ. Նախ՝ այն պատճառով չենք տպել ձեր յօդուածը, որ նա ստորագրված չէր։ Իսկ խմբագրութիւնը, թէկուզ չը տպի էլ հեղինակի անունը, այնու ամենայնիւ պէտք է իմանայ նրա իսկական անունը։ Երկրորդ՝ յօդուածը միայն մասնաւոր հետաքրքրութիւն ունէր։

ԵՐԵՒԱՆ. Բ. Մ. Ձեր բանաստեղծականը «Խաբէութիւն» վերնագրով չը կարողացանք չարտնակել տպագրել մեզանից անկախ պատճառներով։

ԲԱԹՈՒՄ. Ծ. Չենք հասկանում ինչի էք երեւակայել և որտեղից էք վերցրել, որ մեր խմբագրատանը անձնական թշնամիներ ունէք։ Ամեն մի նիւթ տպվում կամ չէ տպվում իրան խմբագրի թոյլտուութեամբ։ Եթէ մի նամակ նիւթի չատութեան պատճառով ուշանում է, այդ չէ նշանակում թէ զամբիւղն է գցվում։ Իսկ ինչ որ վերաբերվում է մեր հայացքներին պօլսեցիների և Թիւրքաց հայերի մասին, միթէ չէք հասկանում, որ մենք ոչ օքի խորհուրդների մէջ պէտք չունենք։ Մենք շնորհակալ ենք, երբ թղթակիցները մեզ նիւթեր են հաղորդում, բայց այդ ճոր կերթայ, եթէ թղթակիցներից ամեն մէկը «Մշակի» ընդհանուր ուղղութեան և մեր հիմնական գաղափարների մասին էլ կը սկսի խմբագրին խորհուրդներ տալ, հաւատացնելով նրան, որ նա պիտի փոխի իր հայեացքները այս կամ այն հիմնական հարցի մասին։ Մեր հայեացքները աւելի հաստատ են և աւելի հիմնաւոր իրողութիւնների վրա են հիմնված, քան թէ դուք կարծում էք։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԳՈՐԾԱՐԱՆԱ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՂԲԱՐՑ ԿՐԵՍՏՕՎՆԻԿՕՎՆԵՐԻ

ՊԱՀԵՍՏ ԲՆԱՃԱՐԳԻ (ՍՏԵՕՐԻՆԻ) ՄՈՄԵՐԻ

մարմարեայ սապոնի, ԳԼԻՑԵՐԻՆԻ և օլէինի։ Պահեստը գտնվում է ԲԱԳՈՒՈՒՄ, Նաբերեժնայա փողոցի վրա, Մաշադի-Սադիխ Ջաքիեվի տանը։ Հասցէն նամակների համար՝ Фабрично-торговому товариществу братьевъ Крестовниковыхъ въ Баку; իսկ հեռագիրների համար՝ Баку, Крестовниковымъ. 1—1

Վրաստանի և Իմերէթի Հայոց վիճակային կոնսիստորիայի ատենի մէջ նշանակած է աճուրդ օգոստոսի 22-ին սոյն ամի, առանց կրկնաճուրդի, կապալաւ տալու համար 12 կրպակներ կէս սենեակներով, պատկանեալ կուկիոյ Թանդոյեանց ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն, որք գտնվում են նոյն եկեղեցու գաւթում, Միքայէլեան փողոցի վրա, 9-որդ մասում Թիֆլիս քաղաքի։ 1—3

По случаю балѣзни продается Ново-Баязетская сельская АПТЕКА. Городъ даетъ аптекѣ субсидію 500 руб. въ годъ, безъ всякихъ обязательствъ.

Տկարութեան պատճառով ծախվում է Նոր-Բայազէտի գիւղական ԴԵՂԱՏՈՒՆԸ։ Քաղաքը տալիս է դեղատանը տարեկան 500 րուբլի օժանդակութիւն, առանց որ և է պարտաւորութիւն պահանջելու։ 1—3

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առեւտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ա տ տ ե ս տ ա տ ն ե ր։

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առեւտրական Տնտեսութիւն, 2) Առեւտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առեւտրական թղթակցութիւն, 6) Առեւտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն, և 7) գեղագրութիւն։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 25-ից։ Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 15-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Լաբօրատօրնայա փողոցի վրա, № 11։ Իսկ օգոստոսի 20-ից Աղէքսանդր Փրիդօնօվի տանը, № 9 Սերգիեվսկայա և Նագօրնայա փողոցների անկիւնում, դեղատան դիմաց, ուր որ անցնելու են կուրսերը։ Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ԶՐԻԱՊԵՍ եղբ. Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

1—20 (Ե. Շ.)

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, որ աւարտել է իր ուսումը Ներսիսեան դպրոցում և վարել է մի քանի տարի ուսուցչական պաշտօն, ցանկանում է դասեր ունենալ հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներում հայոց լեզուից և առարկաներից շաբաթական 20—26 դասով։

Պայմանների մասին ցանկացողները թող դիմեն «Մշակի» խմբագրատուն պ. Տէր-Միքայէլեանցին։ 1—4

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Հինգշաբթի, օգոստոսի 4-ին, ԱՐՄԷՆԻԱ (ARMÉNIE) շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐԻԳ (GARRIGUS) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում Լէմիօգլուի տան, Նաբերէժնայա, և Թիֆլիսում Նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 3—3

ԿԵՐՕՍԻՆԻ ՊԱՀԵՍՏ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԴԷՊՕ ԼԱՄՊԱՆԵՐԻ, ՊԱՍՏԱՌՆԵՐԻ ԵՒ ՄԷԲԷԼԻ

Ե. Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻ

գտնվում է վօկզալի մօտ, կասպեան-Սև-ծովի նաւթարդիւնագործական ընկերութեան պահեստում, նախկին Կարտվելօվի

ԿԵՐՕՍԻՆԻ ԵՒ ՄԱԶՈՒՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ 16—25 (Հ)

ՀԻՒՐԱՆՈՑՈՒՄ ՏԷԼԷՖՕՆ

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

ВЪ ВАРШАВѢ

31. Длугая улица 31.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ

ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, Դլուգայա փողոց, 31. Գտնվում է քաղաքի նոյն իսկ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ կենտրոնում, ԹԱՏՐՕՆՆԵՐԻ և բոլոր ՊԱՇՏՕՆԱՏԵՂԵՐԻ կողքին։ 90 սենեակներ, շքեղ կերպով յարմարեցրած, 30 կօպէկից մինչև 3 րուբլի օրական վարձով։

ԿՕՆԴԻՏԷՐԻԱ և ՌԷՍՏՕՐԱՆ

ճաշեր 30 կօպէկից մինչև 1 րուբլի։

ՕՄՆԻԲՈՒՍՆԵՐ և ԿԱՌՔԵՐ երկաթուղու բոլոր գնացքների համար։

ԿԱՌՔԵՐԻ վարձերը չափաւոր գներով։ (Հ)

Հիւրանոցում ստացվում է «ՄՇԱԿ» լրագիրը.

ЗУБНЫЯ СРЕДСТВА А. ШТЕХЕРЪ

ПОДОЛЬСКІЯ ЗУБНЫЯ КАПЛИ коробка 50 и 80 к.

ГИГІЕНИЧЕСКІЙ КОКАИНОВЫЙ ЗУБНОЙ ЭЛИКСИРЪ больш. флаконъ 80 к.

ГИГІЕНИЧЕСКІЙ ЗУБН. ПОРОШОКЪ коробка 30 к.

СКЛАДЪ ВО ВСѢХЪ АПТЕКАХЪ и АПТЕК. МАГАЗ.

ՊՐՕՎԻԶՕՐ Ա. ՇՏԷԽԷՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԱՏԱՄՆԵՐԻ ՑԱՒԻ ԵՒ ՓՉԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

ՊՕԴՕԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԴԵՂ ԿԱԹԻԼՆԵՐ 80 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՕԿԱՅԻՆԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ԷԼԻԿՍԻՐ 80 ԿՕՊ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԱՅԻՆ ՓՈՇԻ 30 ԿՕՊ.

ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ կովկասեան դեղավաճառատան, և պ. պ. Շահպարոնեանցի, Մակկէրի, Սէնչիկօվսկու և Ազմուրօվի դեղատներում. ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ Բէկկէրի մօտ, ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ՝ կօկօչեվի մօտ, ՍՏԱՎՐՕՊՕԼՈՒՄ Բրօխնօցկու մօտ և ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐՈՒՄ։ (Հ.)

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ

Россійское Общество Застрахованія капиталовъ и доходовъ

УТВЕРЖД. ВЪ 1835 ГОДУ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

Ռուսաց ընկերութիւն կապիտալների և եկամուտների ապահովութեան

հիմնված 1835 թւին

Ամենահին և միակ ռուսաց ընկերութիւն, որը բացառապէս պարապում է կեանքի (կապիտալների և եկամուտների) ապահովութեան գործով, փոխադարձութեան սկզբունքների վրա։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 8,000,000 ՌՈՒԲԼԻ

1. կապիտալների ապահովութիւնը ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ համար, ապահովացնողի մահուան դէպքում։
2. կապիտալների ապահովութիւնը ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ և երեխաների համար ԲԱԺԻՆՔԸ ապահովացնելու համար։
3. Եկամուտների և ցմահ նշանակվող ԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ապահովութիւնը։

Տարիֆները և մանրամասն տեղեկութիւնները ուղարկվում են անվարձ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ կողմից, որը գտնվում է Թիֆլիսում, Վելիամինօվսկայա փողոց, տուն № 24.

Գլխաւոր Ագէնտ և Տեսուչ կովկասեան երկրի համար՝ Ն. Ն. ԳՐՈՒԶԷՆԲԷՐԳ։

ՊԱՀԱՆՋՎՈՒՄ ԵՆ ԱԳԷՆՏՆԵՐ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ

Թիֆլիսի և կովկասեան ուրիշ քաղաքների համար։ 12—32 (Հ)

ԿԱՊԱԼՈՎ

տրվում են ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ գտնվող „ՋԱՐՍԱՖԻ" և „ՋՈՒԼՖԻ" քարավանսաները։ Պայմանների մասին հարցնել Թիֆլիսում Դվօրցօվայա փողոցի վրա գտնվող ՂԱԼԱՄՔԱՐՕՎԻ մագազինում և Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԵԱՆ ապահովութեան ընկերութեան գործակալութեան մէջ։ 10—15

Պարապելով ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՈՎ, խնդրում եմ այդ հարցի հետ ծանօթ անձերին յայտնել ինձ թէ ինչ ձեռագիր կամ տպած աղբիւրներ և հետազօտութիւններ (ամբողջ գրքեր թէ փոքրիկ յօդուածներ պարբերական թերթերի մէջ, եւրօպական թէ ասիական լեզուներով, թարգմանութիւն թէ ինքնուրոյն) յայտնի են նրանց այդ հայ գաղթականների մասին։ Հասցէս՝ Тифлисъ, Сергіевская ул., իսկ սեպտեմբերին վարշավայի համալսարան։

Ս. Լիսիցեանց

10—10